

Egyszer volt.....?

Az egykorvolt falu felidézése fényképekkel

Témák: munka, **önellátás**, **közösség**, közösségi élet, népszokások, földművelés, állattartás, falusi élet és a táj kapcsolata, **vallás**, erkölcs, **hagyományok**, hosszú évszázadok alatt kialakult apáról fiúra hagyományozott tudás, vasárnap, dal, mese, monda, szüret, aratás, fonó...

Bevezető

Nem is olyan régen, néhány évtizeddel ezelőtt még működő élő faluközösségekkel találkozhattunk. Mára ezek megszűntek vagy megszűnőben vannak. Ennek legnyilvánvalóbb jelei: mezőgazdasági tevékenység csökkenése, elvándorlás, intézménybezárások, infrastruktúra leépülése, szükséges fejlesztések elmaradása, munkanélküliség, elöregedés... stb.

Közben szinte mindenhol azt hallhatjuk, láthatjuk, olvashatjuk, hogy a hagyományosan működő falu egy korszerűtlen idejétmúlt képződmény, melynek a korszellemnek megfelelően át kell alakulnia. Bízhatunk a piac törvényeiben, mert azok a folyamatokat megfelelően szabályozzák. Az életképtelen települések megszűnése egy átrendeződési folyamat eseményei csupán a városiasodás irányába.

A következőkben azt szeretnénk világossá tenni, hogy a falu nem a múlt csökevénye, hanem a jövő záloga. A falvak leépülését mielőbb meg kell állítani. A falu-város egészséges arányának vissza kell állnia. Miért fontos ez? A tárlat készítői biztosak abban, hogy a nem túl távoli jövőben csak az a közösség lesz képes fennmaradni, amely képes visszatérni az évszázadok alatt a természeti környezettel kölcsönhatásban kialakult hagyományaihoz. Halogatásra nincs idő, mert közel a nap, amikor cselekedni már késő.

Globalizáció

A kezdet

1492-ben ötheti hajózás után Kolumbusz Kristóf a véletlen műve folytán a Karib-tenger vizén találta magát, és a Bahama-szigetek egyikén kötött ki, melyet elnevezett San Salvadornak(Megváltó). A szigeten élő bennszülöttek, a tainók barátságukba fogadták őket. „A világ legnagyobb emberei, mindenek előtt a legnagyobbak – írta róluk Kolumbusz a naplójába. - Nagyon készségesen mutatták meg embereimnek, hogy hol az ivóvíz, maguk hozták a teli hordókat a hajóhoz, és nagy örömet lelték abban, ha kedvünkre tehettek.”

Húsz évvel és jó néhány újabb utazással később a tainók többsége már halott volt, s a karibi térség más őslakói pedig vagy rabszolgák lettek, vagy földönfutók.

Kolumbusz újvilági utazása jelentette a 450 éves európai gyarmatosítás kezdetét. S ez az évszázadokig tartó gyarmatbirodalmi korszak fektette le a mai globális gazdaság alapjait.

Az út

Az emberiség fejlődése során megfigyelhető tendencia, hogy mind hatékonyabb eszközök állnak rendelkezésre, és ez egyre szűkebb döntéshozó illetve hatalomgyakorló réteg kezében összpontosul. Az események ellenőrzése, befolyásolása pedig egyre távolabb kerül a társadalom egyéb rétegeitől. Diktatúrák, látszatdemokráciák jönnek létre, melyet a mindinkább manipulatív média is próbál elfedni. Egyetlen mozgatóerő a profit, nincs

tekintettel a sokasodó baljós jelekre, ami a rendszer tarthatatlanságát jelzi.

Élőhelyünkre, a Földre úgy kell tekintenünk, mint egy zárt rendszerre, ahol minden mindennel összefügg. Ha valamit gyártani kezdünk, ahhoz nyersanyag, energia kell, a gyártás során szennyezzük a környezetet, amit a termék életútjának végén tovább szennyez. A szennyezés miatt állatfajok pusztulnak ki, ami további állatfajok kipusztulásával fenyeget, ez megváltoztatja a növénytakaságok összetételét, ami kihat a... A légkör felmelegedése felolvasztja a sarki jégtakarót, ezzel megváltozik a tenger sótartalma, ami a golf áramlat leállítását okozhatja. Ezzel teljesen átalakul Európa időjárása, és...

Nézzünk néhány „eseményt” a teljesség igénye nélkül!

Az **Aral-tó** (kazahul *Арал Теңізі / Aral Tengizi*, üzbégül *Orol dengizi*, oroszul: *Аральское море [Aralszkoje more]*) Kazahsztán és Üzbegisztán határvidékén, a Kaszpi-tengertől keletre, a Turáni-alföldön elhelyezkedő lefolyástalan sóstó. 1960-ban még a Föld negyedik legnagyobb tava volt, ma már három kisebb tóra osztódott, először egy északi és déli részre, majd a déli rész 2003-ban még tovább hasadt két kisebb tóra. A tavat tápláló folyók, az Amu-darja és a Szir-darja vizének öntözésre való felhasználása, valamint mikroklimatikus változások következtében az 1960-as évektől a tó vízszintje jelentősen csökkent. Napjainkra egyik folyó sem éri el a három részre szakadt, folyamatosan pusztuló Aral-tavat. Az ökológiai katasztrófa sújtotta egykori tó egyes értelmezések szerint a globális klímaváltozás hatásainak és következményeinek elrettentő példája. (Forrás: Wikipédia)

A **csernobili atomkatasztrófa 1986. április 26-án** történt az ukrainai (akkor a Szovjetunió tagállama) Pripjaty és Csernobil városok melletti atomerőműben. Ez az eset volt az atomenergia felhasználásának történetében a majaki után a legsúlyosabb katasztrófa. A védőépületek hiánya miatt radioaktív hulladék hullott a Szovjetunió nyugati részére, valamint Európa más részeire és az Egyesült Államok keleti részére. A mai Ukrajna, Fehéroroszország és Oroszország területén hatalmas területek szennyeződtek, kb. 200 000 embert kellett kitelepíteni. A radioaktív hulladék kb. 60%-a Fehéroroszországban hullott le. (Forrás: Wikipédia)

Patkányokat mérgezett a génkezelt kukorica. Az MTI jelentése szerint 2007. március 13-án vese- és májmérgezést szenvedtek azok a kísérleti patkányok, amelyeket a Monsanto cég génkezelt (gm) kukoricájával etettek - írják független kutatók egy amerikai tudományos folyóiratban. A MON863 kódjelű kukoricabogarat elpusztító génmódosított kukorica megmérgezte az állatok belső szerveit, pedig tavaly az Európai Unió állati, majd emberi fogyasztásra is engedélyezte forgalmazását. A Greenpeace a Monsanto termék azonnali visszahívását valamint az engedélyezési rendszer felülvizsgálatát követeli.

Újabb gyógyszerbotrány körvonalazódik Amerikában, miután kiderült, hogy az egyik, egyre növekvő számban rendelt fájdalomcsillapító gyógyszer túladagolása mind gyakrabban fordul elő halálos kimenetellel. Az FDA ennek ellenére nem tiltotta meg a gyógyszer forgalmazását.

A BBC jelentése szerint Alcock úgy véli, hogy ha 10-15 éven belül nem változnak meg alapvetően a térség mezőgazdasági, fakitermelési és bányászati módszerei, a jelenleg is tartó pusztulási folyamat visszafordíthatatlanná válik. Míg más kutatók 75 és 100 év közötti időtartamra teszik az Amazonas-medence ökoszisztémájának összeomlását, Alcock becslése szerint ez mintegy 40-50 éven belül bekövetkezik.

Napjaink

A számítógépek, az elektronika miniaturizálása radikálisan megváltoztatta az áruk és szolgáltatások termelését, eladását és megosztását. Ehhez járult a légi teherszállítás fejlődése és a tengeri fuvarozás olcsóbbodása, s így a vállalatok manapság hajlamosak arra, hogy oda vigyék gyáraikat, ahol a legalacsonyabbak a költségek. A lehetőségek még jobb kihasználásának igénye szinte felkínálja a gazdaság szereplőinek (bankok, termelő – és kereskedelmi vállalatok) az összeolvadás lehetőségét, hogy ezáltal még versenyképesebbek, befolyásosabbak legyenek. Az óriáscégeknek nagyobb hatalmuk van arra is, hogy engedményeket csikarjanak ki az országos és a regionális kormányzatoktól. Felületes szemlélő számára a globalizációs folyamatnak számtalan hasznos, jó hatása van:

- árubőség, hatalmas választék,
- alacsony árak,
- kényelem,
- munkahelyteremtés.
- A gazdasági globalizáció pártolói szerint az áruk és szolgáltatások országok közötti kereskedelmének kiterjesztése elvezet egy békésebb, egyenlőbb világhoz. Elfogadott az a szemlélet, hogy az emberi haladás motorja a szabadpiac, mivel ez felszabadítja a társadalom alkotóerőit. A globalizáció valóban képes jelentősen fokozni a termelékenységet.

A valóság azonban más:

- Ahogy a nagyvállalatok terjesztik a gazdagság és ragyogás fogyasztói álmát, úgy szorulnak vissza világszerte a helyi kultúrák.
- A család és közösségi kapcsolatok szétzilálódnak, mert az emberi kapcsolatok is „áruvá válnak”.
- A bolygó szintjén egyre mélyül a szakadék a gazdagok és szegények között.
- Egyre kevesebb kézben koncentrálódik a döntéshozó hatalom.
- A helyi érdekérvényesítés és a helyben előállított értékre alapuló fejlődés megszűnik.
- „Meggyőződésem, hogy a bruttó nemzeti termék valójában azt méri, hogy a gazdaságilag erősebbek milyen ütemben sajátítják ki a gazdaságilag gyengébbek erőforrásait, hogy azokból aztán olyan termékeket állítsanak elő, amelyek hamarosan a gazdagok szemétté válnak.” /David Korten/
- A Föld gátlástalan túl-használata ökológiai katasztrófával fenyeget.

A Húsvét-sziget példája

A Csendes-óceán közepén található sziget ma a Föld egyik legkopárabb földdarabja, pedig egykor virágzó kultúra volt itt kb. 1000-1600 között. A fejlettség adott fokán népességrobbanás történt, és az eredetileg sűrű erdővel borított szigetet teljesen letarolták. Égetéses földművelést folytattak, másrészt a kőszobrok kifaragásához és szállításához is rengeteg fát használtak el. Egy idő után növényzet híján abba kellett hagyni a földművelést és a vadászatot is, mivel eltűntek a madarak és az emlősök, sőt, halászni sem lehetett, mert a régi tutajok tönkrementek, és nem volt miből újakat építeni. A Húsvét-sziget lakói csapdába estek. 1680 körül belháború tört ki, kannibalizmussal és egyéb kegyetlenségekkel terhelve a helyiek életét. Minden kőszobrot ledöntöttek, mert a bálványok elpusztítása az ellenséges törzs természetfeletti erejének megtörését jelentette. Így pusztítottak el mindent, amit ők maguk emeltek. A Húsvét-sziget sorsa a Föld helyzetét mutatja kicsiben.

A pénzvilág

Érdekes megfigyelni a pénzvilág koncentrációjának hatásait országokra, vagy akár egész földrészekre vonatkozóan. Elég talán csak a Világbank és az IMF ténykedését vizsgálni. Az 1960-as évek közepétől az 1980-as évek közepéig óriási összegeket áramoltattak fejlődő országoknak (Dél-Amerika, Afrika, Ázsia, volt szocialista országok) „fejlesztési” céllal. De az egyre növekvő adósságtorony egyszer csak megroppant, és ingadozni kezdett. Kormányok egymás után kerültek pénzügyi válságba. Az általuk felhalmozott és esztelen projektekre eltékozolt (pl.: az Aral-tavat tönkretevő öntözési projekt) vagy privát bankszámlákra menekített kölcsönpenzек akkorá összeget tettek ki, amelyet már nem tudtak törleszteni a külföldi valutabevételekből és az otthon beszedett adókból. A válságok kezelésére a VB és az IMF közös válságkezelő „szerkezet-átalakítási” politikát vezetett be. A gazdaságokat lehűtötték, és azt követelték, hogy az állam ne csak a vállalkozásokból vonuljon ki, hanem a leginkább rászorultak alapvető egészségügyi és szociális ellátásából is. Előirányozták az állami tulajdonú vállalatok privatizációját, a kormányzat méreteinek és költségeinek csökkentését, a közalkalmazottak tömeges elbocsátásával, az alapvető élelmiszerek szubvenciójának csökkentését és a kereskedelmi korlátozások leépítését. A szerkezetátalakítás két évtizede nem csak az adósságválságot nem tudta megoldani, de mérhetetlen szenvedést is okozott sok millió embernek, és csak tovább mélyítette a szakadékot a gazdagok és szegények között. Tény, hogy minél tovább foglalkozik egy ország szerkezetátalakítással, annál súlyosabbak lesznek az adósságterhei. Ez ki kell, hogy jőzanítson mindenkit, akik azt hitték, hogy ezek az intézmények a segítség szándékával jöttek létre.

„Forgolódnak a tőkés birodalmak,
csattog világot szaggaató foguk.
Lágy Ázsiát, borzolt Afrikát falnak,
s mint fészket ütik le a kis falut.
Egy nyál a tenger! Termelő zabálás,-
kis, bűvő országokra rálehel
a tátott tőke sárga szája. Párás
bűdösség felhő-lep bennünket el.” /József Attila/

A vidék és a globalizáció (Végjáték)

Mi a falu?

A falu a magyar viszonyok közötti közelítő meghatározása: a rendelkezésére álló földterülettel felelősen gazdálkodó, jellemzően önellátó közösség. Mivel a falu elsősorban közösség, ezért életét és folyamatosságát hagyományok és nemzedékeken átívelő tapasztalatok alapozzák meg.

A fenti meghatározás szerinti falu válságban van. Gazdálkodási szerkezete, társadalma és hitélete szétesőben van. Ennek ellenére a falu még létezik, és lehetősége van a megújulásra.

Hogyan alakult ki ez az állapot?

A falu válsága történelmi léptékű folyamat eredménye, mely napjainkban betetőződni látszik. A válság természetének megértéséhez röviden össze kell foglalni azt a folyamatot, amely időben és módszereiben eltér a Nyugat-Európában lezajlott átalakulásoktól, így megismerésére az iskolarendszer keretein belül nincs lehetőség !

A feudalizmus felszámolását követően létrejött kisbirtokok biztosították egy-egy család

szerény megélhetését, de elzárták az új gazdálkodási módszerek megismerésének lehetőségét, így a termelés az elődök tapasztalatain alapult. A szocializmus évtizedei megteremtették a nagyüzemi mezőgazdálkodást, amely a féllégális háztájival együtt viszonylag korszerű termelési módot és tisztas megélhetést biztosított a falunak. A rendszerváltást követően a szövetkezetek összeomlottak, a kárpótlás során életképtelen birtokméretek alakultak ki, gazdálkodni nem akaró vagy nem tudó tulajdonosi réteggel. A földek egy része egyszerűen parlagon hever vevőre várva, más részén az adottságoktól idegen gazdálkodás folyik. Hatalmas területek kerülnek ki művelés alól a meggondolatlan ingatlanfejlesztések miatt. Ez a válság **mezőgazdasági** összetevője.

A gazdaság szerkezete a XX. században túllépett a regionális kereteken, az önellátás helyett a tömegtermelést finanszírozta. A mezőgazdasági monokultúrák egész tájegységek arculatát átalakították: a gazdálkodók exportra termelnek, földjüket teljesen kizsigerelik és művelésre alkalmatlanná teszik a következő generációk számára. A rendszer működtetése a szállítási távolságok ésszerűtlen megnövelését igényli, amely erősen szennyezi környezetet. A falu nem a közvetlen környezetét, hanem távoli, arctalan fogyasztókat lát el. Ez a válság **ökológiai** összetevője.

A nagyüzemi termeléssel párhuzamosan kifejlesztett gyáripar a jó megélhetés reményében elszakította a földtől a fiatalokat, és a városok lélekszámát gyarapította. Ez a mozgás statisztikai értelemben megállt ugyan, tényszerűen azonban ma is tart a tehetséges fiatalok városba áramlása a jobb élet reményében, míg egyes falvak valójában elővárosokká válnak, mások pedig a lecsúszott városi rétegek gyűjtőhelyévé. A népesség gyors cserélődése miatt a faluközösségek egyre inkább felbomlanak. Ez a válság **demográfiai** összetevője.

A magyar állam évtizedek óta olyan szakpolitikákat folytat, amelyek következetesen ellehetetlenítik a hagyományos értelemben vett falvak életét. A költségvetési kényszer megfosztja a falut a legalapvetőbb közszolgáltatásoktól is. A mezőgazdaság támogatási rendszere ellehetetleníti az egyéni gazdálkodókat, a hatalomban való érdemi részvételt pedig adminisztratív trükkökkel akadályozza. A földterületek tervezett kivitele a nemzetközi piacra pedig az utolsó potenciális erőforrásától is megfosztja a magyar vidéket. Ez a válság **politikai** összetevője.

A polgári társadalom megerősödésével az életmód meghatározó összetevője a pénz lett, a megélhetéshez szükséges javak előállítására és birtoklására, a munka és annak eredménye elszakadt egymástól. A pénztől függő ember kiszolgáltatottá vált, megélhetése a tőle függetlenül szervezett közszolgáltatásoktól és ismeretlen eredetű árucikkektől függ. Mivel a falu mérete nem alkalmas nagyobb termelő egységek létesítésére, illetve megközelítése nehézkes, ezért a globális gazdaságba nem tud bekapcsolódni, falun pénzt keresni nem lehet. Az elmúlt ötven év hivatalos ideológiája utolsó lelki támaszától, a vallásától is igyekezett megfosztani a magyarságot. A megtartó közösségből kihullott falusi ember magányos, a fölöslegesség érzésétől gyötört és a legalapvetőbb közszolgáltatásoktól is elzárt individuummá válik, a „hely”-hez való kötődése megszűnik. Ez a válság **szellemi** összetevője.

Szükség van-e még a falura?

Az előzők alapján kijelenthető, hogy a jelenlegi gazdasági rendszer nem tart igényt a falura, mert annak valamennyi hagyományos jellemzője – felelősség, önellátás, közösség – idegen a mértéktelen fogyasztás eszméjétől. A falura mint földterületi és munkaerő-tartalékra, anyagi és szellemi értelemben vett hulladéklerakóra tekint, a véleményére nem

kíváncsi. A falusi ember a földjétől, családjától, hagyományaitól és megélhetésétől elszakított szolgává válik, akivel gazdája, a tőketulajdonos korlátlanul rendelkezhet.

Tudjuk azonban, hogy ez a társadalmi és gazdasági rendszer az immár nem túl távoli összeomlás felé tart, és utolsó tartalékait próbálja felélni. Ez a fajta civilizációs összeomlás nem ismeretlen a történelemben, a szétesett társadalmakat rendszerint vérségi-rokonsági alapon szerveződő kisközösségek váltják fel. Ha a társadalom tagjai erre már nem alkalmasak, akkor máshonnan érkező népek veszik át a helyüket. A római birodalom összeomlását követően germánok, szlávok és mások, közöttük mi magyarok népesítettük be az akkori Európát.

Ha az összeomló rendszernek sikerül magával rántania a társadalom valamennyi rétegét, akkor a magyarság mint nép, mint kultúra lassan eltűnik az újkori népvándorlásban. Elég a tengerszint emelkedésétől tartó, falusi ingatlanokat felvásárló német és holland családokra, a zsebszerződésekkel termőföldet birtokló osztrákokra vagy az állítólagosan tervszerű betelepítésre váró kínaiakra, izraeliekre utalni ahhoz, hogy megértsük a veszély nagyságát!

Hanyatló civilizációs modellünk elveivel ellentétben ma nagyobb szükségünk van a falura, mint valaha. A falu képviseli azt a kisközösségeken alapuló társadalmi és önellátásra törekvő gazdasági modellt, amely a magyarságot megmentheti a teljes elzülléstől. E hivatásának betöltéséhez szüksége van arra, hogy felismerje értékeit, megtanuljon gazdálkodni adottságaival és lehetőségeivel, és ezen tudás birtokában ellenálljon a megsemmisítésére törekvő erőeknek. Bár a Kárpát-medencei magyarság 70%-a város lakó, jövőjét mégis a falu képviseli.

Az ezredforduló magyar falvai szomorú képet festenek.

Az esetek zömében jellemző az öregek magas aránya, akik általában szegények is. A fiatalok elvándorolnak – amit csak lassít az infrastrukturális fejlesztés -, a helyben maradók között sok a kényszervállalkozó, kevesen és keveset adóznak, s jó, ha nem kérnek támogatást az önkormányzattól. Lassul a ház ill. lakásépítés. A munkanélküliség váltakozóan magas. A közlekedés nehézkes és költséges. Sok helyütt a roma kisebbség okozta feszültségek tűnnek megoldhatatlan akadállyal.

El kell kezdeni az újjáélesztést! Nézzünk egy gondolat kísérletet, ami -legyünk optimisták- reméljük, néhány évtized múlva már a tényként létező múlt.

A helyi emberek aktív cselekvő tenni akarásával önszervező működő aktív faluközösségek jönnek létre. Ennek eredményeképpen:

- egészséges, jó minőségű termékek előállításának valósul meg a helyi tradicionális fajták felhasználásával,
- helyben képződnek munkahelyek,
- a megtermelt érték helyben marad, lehetővé téve a helyi igényeknek megfelelő fejlesztéseket,
- csökken az egyén és a közösség gazdasági, politikai kiszolgáltatottsága,
- felelevenednek, újraélednek a hagyományok, egészséges közösségi élet alakul ki,
- megindul a városokból a népesség visszaáramlása,
- visszaszorul a globális termékipar és kereskedelem,
- a szállítási és közlekedési költségek csökkentésével és a globalizációs hatások visszaszorításával, a környezettudatos paraszti gazdálkodással nagymértékben járul hozzá földbolygónkon a fenntartható fejlődés megvalósításához.

Ennek a kísérletnek nem lehetnek vesztesei, csak győztesei.